

Universal Declaration of Human Rights - Yakut

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Киһи быраабын уонсай Декларацията

Генеральной Ассамблея 217 А (III) нүөмүрдээх резолюциятынан 1948 сыл олунньу 10 күнүгэр ылылынна.

Преамбула

Киһи аймах бэйэ суолтатын өйдөбүлэ, тэн уонна быстыспат бырааба аан дойдуга көңүл уонна кырдьык биир торүтэ буоларын болжолтоҕо ылан туран,

киһи быраабын ахсарбат буолуу уонна сэнээһин түмүгэр дьон аймах суобанын абардар варвардыы быһыылар тахсыбаттарынан, тыл уонна санаа көнүлүгэр, кыһалжата, куттала суох олоххо дьон дьулуһарын болжолтоҕо ылан туран,

киһи бырааба сокуон былааһынан харыстаныахтаабын, киһи батталлаах былааһы утары өрө турууну бүтэһик ньыма курдук туһамматтын туһугар,

норуоттар икки ардыларыгар доҕордоһууну күүһүрдөр туһугар,

Холбоһуктаах Нациялар норуоттара Устааптарыгар киһи сүрүн быраабыгар, киһи личность быһыытынан бэйэ суолтатыгар, эр киһи уонна дьахтар тэн буолууларыгар итэҕэйлэрин бигэргэппитэрин, ол кэннэ социальнай прогресс өссө көңүл олох усулуобуйалара тупсарын туһугар үлэлэһэргэ быһаарыммыттарын болжолтоҕо ылан туран, чилиэн быһыытанан киһи биһирбит судаарыстыбалар Холбоһуктаах нациялар организацияларын кытары киһи быраабын уонна көңүлүн тутуһуу туһугар ыкса үлэлэһиэх буолан бигэ тыл биһирбиттэрин болжолтоҕо ылан туран,

ыйылыбыт быраап уонна көңүл диэн эйдэбүллэри диринник өйдөөһүн бу бэриллибит бигэ тыллары олоххо киллэриигэ улахан суолталаабын болжолтоҕо ылан туран. Генеральной Ассамблея,

Киһи быраабын уонсай Декларациятын аан дойду норуоттара уонна судаарыстыбалара толоруох тустаах сыалларынан-соруктарынан биллэрэр, хас биһирди киһи уонна общество хас биһирди органа бу Декларацияны сырдатты үөрэтии көмөтүнэн быраабы уонна көңүлү убаастыыларын ситиһиэхтээх, национальнай уонна норуоттар икки ардыларынааҕы тэрээһиннэр көмөлөрүнэн Холбоһук иһигэр киһи биһирбит судаарыстыбалар истэригэр, маньы таһынан, судаарыстыба сууттуур бырааптарын тарҕанар уобаластарыгар (юрисдикция) олуорор норуоттарга киһи уонна көдүүстээхтик тарҕанарын.

1 ыстатыйа

Дьон барыта бэйэ суолтатыгар уонна быраабыгар тэн буолан төрүүллэр. Киһилэр бары өркөн өйдөөх, суобастаах буолан төрүүллэр, уонна бэйэ бэйэлэригэр тылга киһиринигэс быһыылар доҕордоһуу тыһынаах буолуохтаах.

2 ыстатыйа

Хас биһирди киһи, расатыттан, тириитин өнгүтүн, эр киһититтэн-дьахтарыттан, сангарар тылыттан, омугүттан, религиятыттан, политической да ханык да санаатыттан, национальнай эбэтэр социальнай төрүтүттэн, баайыттан- дьадагытыттан тутулууга суох бу Декларация биллэрэрин курдук бырааптаах уонна көнүлмээх.

Мань таһынан дьону ханнык да дойдуга, ханнык да политической, правовой эбэтэр норуоттар икки ардыларынааҕы статуһуттан сизттэрэн араарыллыы суох буолуохтаах, бу дойду территорията төһө да тутулуга суох, эппиэккэ сылдыааччы, бэйэтэ саламмат биштэр суверенитет өттүнэн хааччахтаах буолбутун да иһин.

3 ыстатыйа

Хас бишрдии киһи үчүгэй олоҕу олорор, көнүлүөх уонна тус тыыттыллыбат буолар бырааптаах.

4 ыстатыйа

Ким даҕаны кулуттуур, бэйэтин бас билиммэт буолар турукка сылдыаа суохтаах: дьону кулут онгостуу уонна дьону атыылааһын ханнык да көрүнгэрэ бобулар.

5 ыстатыйа

Ким даҕаны киһи быһыытыттан тахсыбыт, киһи быһыытынан түһэрэр уонна бэйэ суолтатын суох онорор сордоохунга, накаастабылга, куһаҕан сыһыанга түбэһиэ суохтаах.

6 ыстатыйа

Хас бишрдии киһи, ханна да сырыттар, бэйэтин правосубъектнай быһыытынан аабынар бырааптаах.

7 ыстатыйа

Дьон барыта сокуон иһингэр тэн бырааптаахтар уонна сокуон тэн көмүскэбиллэн туһанар бырааптаахтар. Дьон барыта дынгнээх Декларацияны кэһэр араас дискриминацияттан көмүскэтэр уонна маньык сарбыааһынга киксэриштэн көмүскэтэр бырааптаахтар.

8 ыстатыйа

Хас бишрдии киһи конституциянан, сокуонунан көрүлүбүт бэйэтин тус бырааптара кэһилибит түгэнигэр, национальной сууттар көмөлөрүнэн ол бырааптарын түргэнник уонна толору төннөрөр бырааптаах.

9 ыстатыйа

Ханнык да киһини бэйэ талбытынан буруйа суох хаайыллыбат, көнүлүн сарбыйыллыбат, үүрүлүбэт.

10 ыстатыйа

Хас бишрдии киһи, холуобунай буруйу онгорбут диэн дьүүлэнэр буолабына бэйэтин быраабын уонна эбээһинэһин быһаарынаары, мань таһынан киһиэхэ тиксэриллибит холуобунай буруй төһө олохтообун быһаарар иһинтэн, тэн бырааптааһын туһанан, киһи дьыалатын тутулуга суох, кырдьык бары ирдэбиллэрин тутуһар суукка, аһаҕастык көрүлүлэрин ситиһэр бырааптаах.

11 ыстатыйа

1. Хас бишрдии буруйу онгорууга уорбаланааччы киһи, көмүскэнэргэ кыах барыта бэриллэн туран ытыллар суут киһи буруйдаабын дакаастыар дылы, буруйа суоһунан аабынар бырааптаах.

2. Ким даҕаны ханнык эбит дьайыһыны онгоруу, эбэтэр тугу да гыныллыы иһин буруйга, буруйу онгоруу кэмигэр национальной сокуон биштэр аан дойдутааҕы быраап быһыытынан буруйу онгоруунан аабыллыбат буоллактарына, буруйдаммат. Накаастабыл буруй онгоһулар кэмигэр туттулла сылдыбыт накаастабылтан ыарахан буолуо суохтаах.

12 ыстатыйа

Ким даҕаны ханнык да киһи тус олоҕор, дьиэ кэргэнигэр, кини олорор дьиэтин тыытыллыбат буолуутугар, кини сүрүйсүүтүн кистэлэнэр буккуһуо, орооһуо суохтаах. Кини чиэһигэр, аатыгар-суолугар апчарыйыа суохтаах. Хас бишрдии киһи итинник киһи олоҕор орооһортон сокуонунан көмүскэтэр бырааптаах.

13 ыстатыйа

1. Хас бишрдии киһи хайа баҕарар судаарыстыба чэрчитигэр көңүл айаныыыр, ханнык баҕарар судаарыстыбаҕа олорор сиригэр бэйэтэ талынар бырааптаах.

2. Хас бишрдии киһи хайа баҕарар судаарыстыбаттан, ол иһигэр бэйэтин төрөөбүт дойдутуттан, көһөн барар уонна төннөн кэлэр бырааптаах.

14 ыстатыйа

1. Хас бишрдии киһи сойуолааһынтан куотунан атын дойдуларга хорҕойор сир көрдүүр уонна онно хорҕойор бырааптаах.

2. Бу быраап, Холбоһуктаах нациялар организацияларын сыалларын уонна ылыммыт санааларын утарар дьын чахчы политикаҕа сыһыана суох буруйу оноруу түбэлтэтигэр туһаныллыбат.

15 ыстатыйа

1. Хас бишрдии киһи гражданство ылар бырааптаах.

2. Ким даҕаны бэйэ көңүлүнэн гражданствотыттан матыа суохтаах, эбэтэр бэйэтин гражданствотын уларытар быраабыттан матыа суохтаах.

16 ыстатыйа

1. Сокуоннай саастарын сиппит эр дьон уонна дьахталлар, расаларыттан, омуктарыттан, итэҕэллэригэр тутулуга суох эрдии -ойохтуу буолан ыал буолар бырааптаахтар. Эрдии - ойохтуу буолаалларыгар, эр-ойох буолан олорор кэмнэригэр уонна арахсар кэмнэригэр кэргэниилэр тэн бырааптаахтар.

2. Эрдии-ойохтуу буолуу дьайыыта икки өттүттэн күһэйиитэ суох сөбүлэн эрэ баар буолабына буолар.

3. Ыал диэн общество төрүт уонна сүрүн ячейката буолар, государство уонна общество харыстабылынан туһанар бырааптаах.

17 ыстатыйа

1. Хас бишрдии киһи баайын дуолун тус бэйэтэ бас билиэн эбэтэр атын дьону кытары тэнгэ бас билиэхтэрин сөп.

2. Ким даҕаны бэйэтин баайыттан олоҕо суохтук матыа суохтаах.

18 ыстатыйа

Хас бишрдии киһи толкуйдуур, суобастанар, итэҕэллэнэр бырааптаах: бу быраап иһинэн киһи хаһан баҕарар бэйэтин итэҕэлин, санааларын уларытар манны таһынан бэйэтин итэҕэлин соҕоттохтуу эбэтэр элбэх буолан сылдьан аһаҕастык, биштер бишрдиилээн үөрэтии, танара сулууспатын, религиознай уонна ритуальной сиэри-туому тутуһуу нөҥүө тарҕатыан сөп.

19 ыстатыйа

Хас бишрдии киһи бэйэтэ итэҕэбил санаалаах буолар, уонна ол итэҕэбил санаатын этэр бырааптаах: бу быраап иһинэн киһи бэйэтин итэҕэбил санаатын мэлэйэ суохтук тутуһар уонна государство границатыттан тутулуга суох ханнык баҕарар ньыманнан информацияны көрдүүр, ылар уонна тарҕатар бырааптаах.

20 ыстатыйа

1. Хас бишрдии киһи эйэлээх мунуьахтарга уонна холбоһуктарга киирэр бырааптаах.

2. Кими даҕаны күүс өттүнэн ханнык да ассоциацияҕа киллэриллбэт.

21 ыстатыйа

1. Хас бишрдии киһи бэйэтин дойдутун салайыытыгар быһаччы, эбэтэр көңүлүк талыллыбыт дьон нөһүө кыттыыны ылыан сөп.

2. Хас бишрдии киһи бэйэтин дойдутугар государственнай сулуусаҕа киирэр бырааптаах.

3. Правительство былааһа норуот көрдөбүлүгэр олоҕуруохтаах; ол көрдөбүл кэмтэн-кэмигэр ыытыллар, барыларыгар тэн уонна уопсай кистэлэн куоластааһын, эбэтэр онно тэн суолталаах, куоластааһын көңүлүн хааччыар көрүг көмөтүнэн чииһинэй быыбардарга көрдөрүүнү булуохтаах.

22 ыстатыйа

Хас бишрдии киһи, общество чилиэнин быһыытынан социальнай харатаны ылар бырааптаах. Хас бишрдии киһи, общество чилиэнин быһыытынан, кини бэйэ суолтатын сөпкө тутууга, кини тус бэйэтэ норуот күүһүнэн, норуоттар икки ардыларыгар баар сибээстэрин туһананан, экономической, социальной, культурнай уобаластарга сайдар бырааптаах.

23 ыстатыйа

1. Хас бишрдии киһи үлэшир, көңүлүк үлэни талар, үлэширгэ үчүгэй усулуобуйалаах, уонна үлэтэ суох хаалартан харыстанар бырааптаах.

2. Хас бишрдии киһи, бырааба сарбыллыыта суох төһөнү үлэлээбитинэн хамнас ылыахтаахтэн.

3. Хас бишрдии үлэшир киһи үлэтигэр сөп түбэһиннэрэн эппиэттэхэр хамнастаныахтаах, хамнаһа киниэхэ бэйэтин тус наадатыгар уонна кини дьиэ кэргэнигэр тиийиэхтээх, тиийбэт буолаҕына атын социальнай көмөнөн толорулуохтаах.

4. Хас бишрдии киһи бэйэтин интэриэстэрин көмүскүүр профессиональнай түмсүүлэри (союз) тэрийэр, бэйэтин интэриэстэрин көмүскээри, профессиональнай түмсүү чилиэнэ буолар бырааптаах.

24 ыстатыйа

Хас бишрдии киһи сынньанар, илэн кэмин атаарар, үлэтин күнэ сөп уһуннаах буолуохтаах, кэммиттэн кэмигэр төлөнөр уопуска ылар бырааптаах.

25 ыстатыйа

1. Хас бишрдии киһи бэйэтэ уонна кини дьиэ кэргэнэ доруобай уонна чол буолааларын туһугар, аһыыр астаах, таһнар таһастаах, озорор дьиэлээх, кэмигэр онгоһулар медицинскэй уонна социальнай өнгөбө, маньы таһынан, кини үлэтэ суох, эбэтэр босхон (инвалид), огдообо буолар уонна кырдьар түгэнигэр

уонна киһиттэн тутулуга суох түгэниэртэн сылтаан тугун барытын сүтэрэр түбэлтэтигэр, араас өнгө уонна көмө көрдүүр бырааптаах.

2. Ийэ буолуу уонна сана төрөөһүн уһулуччу сыһыаны уонна көмөнү эрэйэллэр. Дьиэ кэргэннэ төрөөбүт уонна булуньу оҥолор биэр тэн социальный харалтанан туһанар бырааптаахтар.

26 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи үөрэнэр бырааптаах. Маннайгы уонна орто сүһүөх үөрэхтээһин төлөбүрү суох буолуохтаах. Маннайгы үөрэхтээһин булгуччулаах буолуохтаах. Баҕалаах киһи барыта технической уонна анал үөрэххэ үөрэниэхтэрин сөп, үрдүк үөрэх кыһатыгар баҕалаах киһи барыта кыабыттан көрөн үөрэниэхтээх.

2. Үөрэхтээһин киһини личность быһыытынан сайынарарга, киһи быраабын уонна көңүлүн убаастыыры элбэтэргэ хайысхалаах буолуохтаах. Үөрэхтээһин норуоттар, расалар уонна религиознай холбоһуктар икки ардыларыгар ойдохууну, тулуйуумуо буолууну, доҕордохууну үксэтиэхтээх. Холбоһуктаах Нациялар организацияларын эйэни үксэтэр үлэлэригэр көмөлөһүөхтээх.

3. Төрөппүттэр кыра саастаах оҕолоругар маннайгы үөрэх кыһатын талар бырааптаахтар.

27 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи общество культурнай олоҕор көңүлүк кыттар, искусствоттан дуоһуйар, научнай сайдыыга кыттар уонна ол сайдыынанан туһанар бырааптаах.

2. Хас биһирдиги киһи бэйэтэ айбыт научнай, литературнай эбэтэр художественнай айымньыларын сир майгы уонна үп-харчы өттүнэн көмүскэтэр бырааптаах.

28 ыстатыйа

Бу дьыгнээх Декларацияҕа этиллибитин курдук, хас биһирдиги киһи бэйэтин бырааба уонна көңүлэ бүтүтүүн олоххо киллэрэр социальный бэрээдэктээх дойдуга олоҕор бырааптаах.

29 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи общество ортомугар көңүл уонна бүтүтүүн сайдар кыахтаах буоларын быһыытынан, общество иһигэр тус эбээһинэстээх.

2. Хас биһирдиги киһи бэйэтин быраабын уонна көңүлүн олохтооһунугар көрсөр хааччахтааһыннара, сокуон атын дьон быраабын уонна көңүлүн, сигили (мораль) ирдэбиллэрин толорор иһиттэн, уонна норуokka табыгастаах тутулу тутар туһунтан олохтообут бобуулартан атын буолуо суохтаах.

3. Бу бырааптары уонна көңүллэри олоххо киллэри ханнык да түбэлтэҕэ Холбоһуктаах нациялар организацияларын сыалларыгар уонна ылыммыт санааларыгар утары утарсыа суохтаах.

30 ыстатыйа

Дьыгнээх Декларация ис хоһооно ханнык эмэ дойдуга, дьон түмсүүтүгэр эбэтэр кэккэ дьонноҕо бу декларацияҕа суруллубут быраабы уонна көңүлү суох онорорго көңүлү биэри курдук тойонноһуо суохтаах.